

3. ÜNİTE: 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ (GERİLEME DÖNEMİ)

KONU 1: 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET'İNİN GENEL DURUMU

- 1699 Karlofça antlaşması ile başlayıp 1792 Yaş antlaşmasına kadar süren dönemdir.
- Osmanlı Devleti bu yüzyılda ilk kez büyük çapta toprak kaybederek girmiştir ve bu yüzyılda önce kaybettiği toprakları geri almaya çalışmış, toprakları geri alamadığı gibi kayıplar vermesi üzerine 1718 Pasarofça antlaşmasından itibaren elindeki toprakları koruma politikası izlemiştir. Ancak toprak kaybı sürekli devam etmiştir.

DİKKAT: Yüzyılın geneline uygulanan temel politika TOPRAKLARINI KORUMA / BARIŞ SİYASETİ'dir. Bunu DENGİ POLİTİKASI ile karıştırmamak gerekir.

- Bu yüzyılın bir diğer özelliği Osmanlı Devleti, Avrupa'dan geri kaldığını kabul etmiş yapılan ıslahatlarda Avrupa'yı örnek almaya başlamıştır. (Devlet değişen dünyaya uyum sağlaması gerektiğini fark etmeye başlar.)
- Yukarıda yazılı sebeplerin etkisi ile Osmanlı devleti Avrupalı devletlerle diplomatik ilişki kurması gerektiğini kabullenmiştir. Yüzyılın başında geçici elçiler göndermiş (Lale Devri), sonunda ise sürekli elçilikler kurulmuştur. (III. Selim Devri)
- Bu yüzyılda Osmanlı Devletinin en büyük düşmanı Rusya ve Avusturya'dır. Bu iki devlet, bu yüzyılda Osmanlı Devleti'ne karşı ortak hareket etmektedir.

NOT: Bu devletlerin birbirlerine düşman olması 19. Yüzyılda Fransız ihtilali ve Milliyetçilik etkisi ile olacaktır. 18. yüzyılda değil.

- 17. Yüzyılda Osmanlı devletine sürekli sorun çıkaran İran ve Lehistan bu yüzyılda güçten düşmüştür. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'ne sıkıntı yaratacak durumda değildir.

RUSYA'NIN TARİHİ POLİTİKASI

- Rusya kurulduğu andan Bolşevik İhtilalına kadar hep **sıcak denizlere inme** politikası izlemiştir.
- Bunun içinde önce Kırımı ele geçirerek, Karadeniz'e inmeyi; oranda boğazlar üzerinden Akdeniz'e inmeyi hedeflemiştir.
- Bunu yapabilmek için de Osmanlı Devletini yıkmaya çalışmıştır.

Bu amaçla;

- 18. Yüzyılda **Ortodoks haklarını himaye etme** politikasını uygulamıştır.
- Avusturya ile Projeler üretmiş (DAKYA PROJESİ), İttifaklar kurmuştur.

DİKKAT: 19. Yüzyılda ise Fransız ihtilalından itibaren ise Panslavizm (bütün Slavların katıldığı Slavları tek bir bayrak altında toplamak) politikasını benimsemiştir.

KONU 2: 18. YÜZYILDA SİYASİ GELİŞMELER

1. OSMANLI - RUSYA SAVAŞI VE 1711 PRUT ANTLAŞMASI

Savaşın Sebepleri:

- Osmanlı Devleti, 18. Yüzyıla tarihinde ilk kez toprak kaybederek girmişti. Bu durumu hemen kabullenmedi. Dolayısıyla Karlofça Antlaşmasında kaybettiği yerleri geri almak istiyordu.
- Osmanlı'ya sığınan İsveç kralını takip eden Rusların Osmanlı topraklarına girmesi Karlofça'da kaybettiği yerleri geri almak için bir bahane oluşmuştur.

NOT: İsveç Kralı DEMİRBAŞ ŞARL, Rus Çarı I. Petro ile yaptığı **POLTOVA** savaşında büyük bir yenilgi almıştır. Denilir ki I. Petro'ya DELİ PETRO denilmesinin sebebi Demirbaş Şarl ile yaptığı mücadeledir. İsveç Kralına 16 kez yenilmiş, ama pes etmemiştir. 17. Savaş Poltova savaşıdır. Bu yenilgiden sonra İsveç Krallığı bir daha hiç toparlanamayacaktır. Rusya ise çok büyük bir güç olarak yükselecektir.

Savaş:

- Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa, sefere çıkmıştır.
- Rus ordusunu, Prut ırmağı kıyılarında sıkıştırmıştır. Tüm ordusunu kaybetme ihtimali ile karşı karşıya kalan Rus Çarı I. Petro (Deli Petro) barış istemek zorunda kaldı.
- Baltacı Mehmet Paşa, yenicilerle güvenmediği için yakaladığı duruma göre pek de kârlı sayılmayacak Prut antlaşmasını imzaladı.

NOT: II. Viyana kuşatmasında yaşananlar hala hafızalardadır.

DİKKAT: "Baltacı Mehmet Paşa Rus Çarıçesi Katarina'ya aşık olduğu için böyle bir antlaşmaya razı oldu." şeklindeki iddialar ise tamamen asılsızdır.

PRUT Antlaşmasına göre:

1700 İstanbul antlaşmasında Rusya'ya verilen

- Azak kalesi ve
 - İstanbul da elçi bulundurma hakkı
- geri alınmıştır.

<https://tarihdersi.net/>

Antlaşmanın Önemi:

- Karlofçada kaybettiği yerleri geri almak isteyen Osmanlı Devleti, bu amaçla yaptığı ilk hamlede başarılı oldu.
- Bu başarı, kaybedilen diğer yerlerin de geri alınabileceği umudunu artırdı.
- Bu yüzden önce Venedik ile ardından Avusturya ile savaşa girildi.

2. OSMANLI - VENEDİK / AVUSTURYA SAVAŞI VE 1718 PASAROFÇA ANTLAŞMASI

Savaşın Sebepleri

- Osmanlı Devleti. Karlofça'da kaybettiği yerleri geri almak istiyordu.
- Prut Savaşı ile Rusya'ya karşı elde edilen başarı Osmanlı Devletini bu konuda cesaretlendirmişti.
- Venediklilerin elindeki Mora halkının yardım istemesi üzerine Venedik'e savaş açılmış ve Mora geri alınmıştır.

AVUSTURYA SAVAŞA GİRİYOR

- Osmanlı Devleti Venedik'e karşı üstünlük kazandı.
- Bunun üzerine Karlofça'daki garantörlük hakkını kullanan Avusturya Venedik'in yanında savaşa girdi.
- **Petervaradin savaşında** Avusturya'ya yenilen Osmanlı Devleti barış istedi ve Pasarofça imzalandı.

Pasarofça Antlaşmasına göre:

- Banat yaylası, Temeşvar ve Belgrad Avusturya'ya verildi.
- **BÖYLECE:** Osmanlı devletinin Orta Avrupa'daki varlığına son verildi.
- Mora Osmanlı da kaldı.

ANTLAŞMANIN ÖNEMİ:

- Pasarofça antlaşması ile Osmanlı Devleti, kaybettiği toprakları geri alamayacağını anlamıştır.
- Kurulduğundan beri izlediği toprak kazanma siyasetini bırakmış, elindeki toprakları koruma siyaseti izlemeye başlamıştır. (BARIŞ SİYASETİ)
- Bu olaylardan sonra Avrupa'dan geri kaldığını anlayan Osmanlı Devleti yaptığı ıslahatlarda Avrupa'yı örnek almaya başlamıştır. (Lale Devri başlar.)

3. 18. YÜZYILDA OSMANLI - İRAN İLİŞKİLERİ

- 18. Yüzyılda İran'daki Safevi Devleti artık eski gücünün çok uzağındadır.
- Bu yüzyılda, Osmanlı Devletine karşı düşmanlık yapmaktan geri durmasa da daha önceki dönemlerdeki kadar büyük bir sorun oluşturmaz.

DİKKAT: Zaten bazı savaşlar ve antlaşmaların sonunda 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması ile belirlenen sınırlara geri dönmüştür.

18. Yüzyılda ki belli başlı gelişmeler

- İran'daki taht kavgalarından yararlanmak isteyen Osmanlı Devleti ve Rusya Kafkasya'da karşı karşıya gelince İngiltere ve Hollanda'nın arabuluculuğu ile **1724 İstanbul antlaşmasını** imzalandılar.

- Osmanlı Devleti ve Rusya aralarında İran topraklarını paylaştılar.

NOT: 1724 İstanbul Antlaşması, Rusya ile imzalanan ilk dostluk antlaşmasıdır.

- Bu paylaşımı kabul etmeyen **İranlılarla yapılan savaşlardan sonra:**
- 1731 Ahmet Paşa
- 1732 İstanbul
- **1743 Kerden (2. Kasr-ı Şirin)** antlaşması imzalanarak en son Kasr-ı Şirin Antlaşması ile belirlenen sınırlara geri dönüldü.

4. OSMANLI - RUSYA / AVUSTURYA SAVAŞLARI VE 1739 BELGRAT ANTLAŞMASI

Savaşın Sebebi

- Avusturya ve Rusya Osmanlı Devletini Balkanlardan tamamen için aralarında anlaşılır.
- Rusların Kırımı saldırması üzerine savaş başlamıştır.
- Avusturya da Rusya'nın hemen ardından savaşa dâhil oldu.

Savaş

- Osmanlı Devleti gerileme döneminin ortasında, iki büyük düşmanını yenmeyi başarmıştır.
- Fransa'nın arabuluculuğu ile **Belgrat antlaşması** imzalandı.

Antlaşmaya göre:

- Avusturya, Temeşvar hariç Pasarofça'da aldığı Banat ve Belgrat'ı geri verdi.
- Azak kalesi, yıkılarak Rusya'ya verilecek ancak Rusya Azak denizinde ve Karadeniz'de tersane ve gemi bulundurmaz.

Antlaşmanın Önemi:

- Belgrat antlaşması, 18. Yüzyıldaki son kazançlı antlaşmadır.
- Karadeniz'in bir Türk gölü olduğu son kez kabul edilmiştir.

NOT 1: Bu savaşın kazanılmasında Humbaracı Ahmet Paşanın ıslahatlarının payı büyüktür.

NOT 2: Bu antlaşmanın imzalanmasında arabuluculuk yapan Fransa'ya 1740 da 1. Mahmut tarafından sürekli kapitülasyonlar verildi. Kapitülasyonların sürekli hale gelmesi demek; artık kişileri değil, devleti bağlar duruma gelmesi demektir.

<https://tarihdersi.net/>

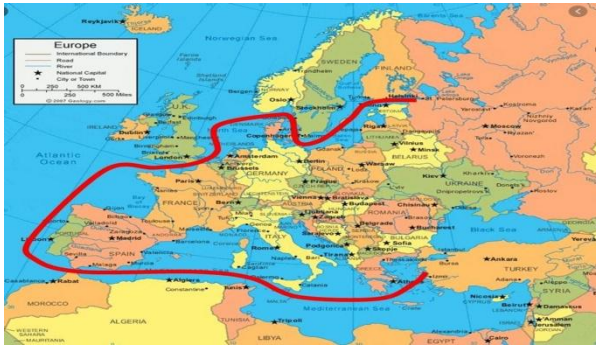
5. 1768-1774 OSMANLI - RUSYA SAVAŞI VE KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI

Savaşın Sebepleri:

- En temel sebep Rusya'nın sıcak denizlere inmek istemesidir. Bunun için önce Kırım'ı, ardından Boğazları ele geçirmeye çalışmasıdır.
- **GREK ROJESİ:** Türkler Avrupa'dan atılacak İstanbul merkez olan bir Rus prensin yönetiminde olan Grek Devleti kurulacaktı.
- **LEH MÜLTECİLER SORUNU:** Rusya'dan kaçan Lehistan mültecilerinin Osmanlı Devletine sığınması ve bunları takip eden Rusya'nın Osmanlı topraklarına girmesi sonucu savaş başlamıştır.

Savaş sırasında;

- Eflak, Boğdan ve Kırım'ı işgal eden Rusya Mora'ya kadar geldi.
- Osmanlı orduları çok ağır yenilgiler aldı.
- Rusların Baltık donanması Akdeniz'e inerek Çeşme limanında Osmanlı gemilerini yaktı.

NOT: Çeşme baskını Osmanlı donanmasının tarihinde uğradığı en büyük 4. büyük felaketten 2.sidir.

Savaşın Bitişi:

- Avusturya ve Prusya'nın araya girmesi ile **Küçük Kaynarca Antlaşması (1774)** imzalandı.

Antlaşmanın maddeleri:

- Kırım bağımsızlık verilecek, Kırım halkı dini bakımdan Osmanlı halifesine bağlı kalacak.

Yorum1: İlk kez halkın tamamı Türk ve Müslüman olan bir toprak kaybedildi.

Yorum2: Karadeniz Türk gölü (Osmanlı) olmaktan çıktı.

Yorum3: Osmanlı Devleti ilk kez halifenin siyasi gücünden yararlanmak istedi.

- Azak kalesi ve çevresi Rusya'ya verilecek.

Yorum: Rusya Karadeniz'e inme imkânı elde etti.

- Rusya Osmanlı ülkesinde yaşanan Ortodoks halkının koruyuculuğunu üstlenecek.

Yorum: Böylece Rusya Osmanlı'nın iç işlerine karışabilme imkânı buldu.

- Rusya İstanbul da sürekli elçi bulundurabilecek ve istediği yerde konsolosluk açabilecek.

Yorum: Böylece Rusya Osmanlı'nın iç işlerine karışabilme imkânı buldu.

- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek

Yorum: Osmanlı tarihinde ilk kez savaş tazminatı ödemiştir

- Rusya diğer devletlere verilen kapitülasyonlardan yararlanabilecek.
- Rusya savaşta elde ettiği toprakları geri verecek.

ÖNEMİ: Osmanlı Devletinin 18. Yüzyılda imzalandığı en ağır antlaşmadır.

DİKKAT: Antlaşmanın maddesine dikkat etmeliyiz. Madde; "Kırım bağımsız olacak" diyor. Rusya'ya ait olacak demiyor. Kırım'ın bizden kopup Rusya'nın eline geçişi bir dizi olay sonucu olmuştur.

Kırım elden çıkış süreci:

- Küçük Kaynarca Antlaşması ile bağımsız oldu
- Aynalıkavak tenkihtnamesi ile Rusya yanlısı Şahin Giray Kırım Hanı oldu.
- Yaş antlaşması ile Kırım Rusya'ya bağlandı.

6. OSMANLI - RUSYA / AVUSTURYA SAVAŞI VE 1791 ZİŞTOVİ / 1792 YAŞ ANTLAŞMALARI

Savaşın sebebi

- Dakya Projesi doğrultusunda Osmanlı Devletini yıkmak isteyen Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı Devleti'ne saldırması sonucu savaş başlamıştır.

DAKYA PROJESİ:

- Rusya ve Avusturya'nın arasında kalan Osmanlı Devleti'nin balkan topraklarını alarak burada, yani Tuna ve Dinyester nehirleri arasında, her iki devletinde yönetiminde söz sahibi olacağı bir **DAKYA DEVLETİ** kurma fikridir.

SAVAŞ

- Savaş Osmanlı devletinin toprak kayıpları ile devam ederken 1789 Fransız İhtilali patlak vermiştir.
- Bu ihtilalin kendisini etkilemesinden çekinen **Avusturya**, savaşta aldığı yerleri geri vererek **Ziştovi antlaşmasını (1791)** imzaladı.
- **Rusya** ile savaş bir yıl daha devam etmiş, Osmanlı Devleti'nin isteği üzerine **Yaş antlaşması (1792)** imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre:

- Kırım Rusya'ya ait olacak,
- Dinyester nehri iki devlet arasında sınır olacak.

NOT: Yaş antlaşması ile gerileme dönemi bitti dağılma dönemi başladı.

7. FRANSA'NIN MISIRI İŞGALİ VE FRANSA'NIN İKİYÜZLÜ POLİTİKASI

FRANSA'NIN MISIRI İŞGALİ

- Fransa'nın ihtilalından sonra yönetimi ele geçiren **Napolyon**, İngiltere'nin sömürge yollarını kontrol etmek amacıyla Mısır'a saldırdı.
- Rus ve İngiliz donanmaları Osmanlıya yardım ederek Fransız donanmasını yaktı.
- Ayrıca Cezzar Ahmet Paşa komutasındaki **Nizam-ı**

Cedit ordusu, Akka kalesi önlerinde Napolyon'u bozguna uğrattı.

- Yenilgiyi kabul eden Fransa ile **1801 El Ariş antlaşması** imzalandı.

Bu antlaşmayla

- Fransa, Mısır'ın Osmanlı'ya ait olduğunu kabul etti.

NOT: Osmanlı Devleti bu olayla ilk kez denge siyaseti izlemeye başlamıştır, yıkılana kadar bu siyaseti sürdürmüştür.

NOT: Osmanlı tarihinde ilk kez Fransa ile savaşmıştır.

OSMANLI DEVLETİNİN DIŞ POLİTİKALARINDA DEĞİŞİMİ

- Fransa'nın Mısır'ı işgali ve devletin eski gücünü kaybettiğinin görülmesi Osmanlı Devletinin dış politikada yalnız başına hareket edemeyeceğini gösteriyordu.
- Yalnızlık politikasını terk eden Osmanlı Devleti Avrupa devletleri arasında çıkar çatışmasından yararlanma yoluna gitmiştir. (**DENGE POLİTİKASI**)
- Fransa'nın Mısır'ı işgali karşısında İngiltere ve Rusya ile ittifak olmuştur.
- Osmanlı Devleti 3. Selim'den itibaren kendi varlığını sürdürebilmek için dış politikada denge politikası uygulama yoluna gitmiş.

FRANSA'NIN İKİYÜZLÜ POLİTİKASI

- Osmanlı Devleti ile Fransa arasında Kanuni Sultan Süleyman devrinden beri süregelen bir dostluk vardı.
- Osmanlı Devleti, Fransa'yı Habsburg hanedanına karşı korumuştur.
- Osmanlı Devleti çok eski devirlerden beri süregelen bu dostluğun sürdüğünü düşünmekteydi.
- Diğer yandan Fransa hem Osmanlı Devleti ile dostmuş gibi davranmış, hem de Rusya ile Osmanlı Devletine karşı **TİLSİT Antlaşmasını (1807)** imzalamıştı.

Bu Antlaşmaya göre:

- Rusya, İngiltere karşısında Fransa'nın yanında olacak
- Buna karşılık Fransa da Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya ile işbirliği yapacaktı.

KONU 3: 18. YÜZYIL ISLAHATLARI

<https://tarhdersi.net/>

18. YÜZYIL ISLAHATLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

- Osmanlı Devleti, 18. Yüzyılda Avrupa'dan geri kaldığını kabul etmiştir. (Pasarofça Antlaşmasından itibaren) Artık yapılan İslahatlarda Avrupa'yı örnek almıştır.
- 17. Yüzyılda değişmesi gerektiğini kabul etmeyen Osmanlı Devleti, geriye dönmeyi (Yükselme Devri) amaçlamıştır. 18. Yüzyılda değişmesi gerektiğini kabul etmiştir.
- Bu yüzyıldaki islahatlar 17. Yüzyıl islahatlarına göre daha fazla sorunların kökenine iner. Ancak 19. Yüzyıl İslahatlarına göre yüzeyseldir. (Yani 17. yüzyıldaki kadar yüzeysel; 19. yüzyıldaki kadar köklü değildir. İki dönem arasında bir geçiş dönemidir.)
- Osmanlı Devletinin yıkılmasını engelleyememiş, Ancak geciktirmiştir.

- İslahatların karşısındaki en büyük engel yeniçeriler olmuştur.

DİKKAT: Yeniçeriler 19. Yüzyılda engel olamazlar. Çünkü Yeniçeri Ocağı yüzyılın başında kaldırılmıştır.

- İslahatlar genellikle askeri alandadır.

DİKKAT: Bu da bize hala sorunların temelinde yatan gerçek sebepleri tam olarak anlayamadıklarını gösterir. Savaşlardaki başarısızlıklar sorunların temel sebebi olarak görülmüştür.

- İslahatlar, Padişahlar ve devlet adamları tarafından yapılmıştır. Devlet politikası haline getirilememiştir.
- İslahatlar Halka indirilememiştir. Yani, İslahatın gerekli olduğunu düşünen ve isteyen bir halk yoktur. Dolayısıyla yapılan İslahatları desteklememiştir.

LALE DEVRİ İSLAHATLARI

LALE DEVRİ:

- Osmanlı tarihinde 1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp, 1730 Patrona Halil İsyanına kadar süren İslahat dönemidir.
- Devrin padişahı III. Ahmet'tir.
- Yapılan İslahatlara asıl yön veren kişi ise, Sadrazam NEVŞEHİRLİ DAMAT İBRAHİM PAŞA'dır.

DİKKAT: Siyasi gelişmeler kısmından hatırlayalım. Osmanlı Devleti Avusturya karşısında aldığı yenilginin ardından Pasarofça Antlaşmasını imzalamış, AVRUPA'NIN gerisinde kaldığını kabul etmişti. Ayrıca Kuruluşundan beri izlediği GENİŞLEME siyasetini terk ederek, BARIŞ politikası izlemeye başlamıştı.

- Barış siyaseti ile birlikte Avrupalı Devletler ile DİPLOMATİK ilişki kurmak artık bir zorunluluk haline almıştır.
- Ayrıca Osmanlı Devleti ilk kez Avrupa'daki gelişmeleri araştırma gereği hissetmiştir. (Avrupa'yı örnek alan İslahatların başlangıcı)
- Böylece Avrupa'nın önemli başkentlerine (Paris, Londra, Viyana) geçici elçiler gönderilmiş ve bunların hazırladığı raporlar doğrultusunda Lale Devri İslahatları yapılmıştır.

LALE DEVRİNDE YAPILAN BELLİ BAŞLI İSLAHATLAR

- Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından ilk matbaa kuruldu.
- Yeniçerilerden oluşan ilk itfaiye teşkilatı kuruldu. (TULUMBACILAR)
- Yalova da kâğıt atölyesi kuruldu.
- İstanbul da çini ve kumaş atölyesi kuruldu.
- İlk kez çiçek aşısı yapıldı.
- Doğu klasikleri Türkçeye çevrildi.
- Barok ve Rokoko (Batılı Mimari tarzları) tarzı mimari eserler örnek alınarak III. Ahmet Çeşmesi, Nuri Osman Cami gibi eserler yaptırıldı.

DİKKAT: Lale Devri, Osmanlı tarihinde zevkin, sefanın hüküm sürdüğü, devleti yönetenlerin halkın durumunu umursamadan lüks içinde yaşadığı, SADABAT eğlencelerinin yapıldığı, bir dönem olarak bilinir. Evet tüm bunlar yaşanmıştır. Ancak Lale Devri Osmanlı Devleti'nin değişen dünyaya ayak uydurabilmek için attığı ilk adımdır.

PATRONA HALİL İSYANI:

- Lale Devrinin lüks ve israfından, İnsanlar geçim sıkıntısı çekerken tek bir lale soğanının binlerce akçe etmesinden,
- SADABAT denilen yerde zenginlerin yaptırdığı köşklere ve buradaki eğlencelerden rahatsız olan halk tarafından çıkarılmış bir isyandır.

İsyancılar

- Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'yı idam etmiş,
- Padişah III. Ahmet'i tahttan indirerek yerine I. Mahmut'u çıkarmışlardır.
- Lale Bahçeleri yok edilmiştir.
- SADABAT köşklere yağmalanmış ve yıkılmıştır.

BÖYLECE: Lale devri sona ermiştir.

DİKKAT: İsyancılar matbaaya ya da III. Ahmet çeşmesine dokunmamıştır. Buna karşılık lale bahçelerini yok etmişlerdir. Bu da bize, isyancıların yapılan yeniliklere karşı değil; dönemin lüks ve israfına karşı olduklarını gösterir.

I. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

- Mahmut dönemi ıslahatlarına yön veren kişi Humbaracı Ahmet Paşa'dır.
- Humbaracı Ahmet Paşa aslen Fransız asıllıdır. (Kont Dö Bonneval) İslamiyet'i kabul ederek Osmanlı hizmetine girmiştir.

DİKKAT:

- Böylece ilk kez Avrupa'dan bir uzman getirilerek ıslahat yapılmıştır.
- Ayrıca ilk kez Avrupa'yı örnek alan askeri ıslahatlar yapılmaya başlamıştır.

Humbaracı Ahmet Paşa'nın gerçekleştirdiği başlıca ıslahatlar

- Orduyu onluk sisteme göre düzenledi. (Alay, Bölük, Tabur, Takım)
- Topçu ve humbaracı ocaklarını ıslah etti.
- Kara mühendishanesi adıyla subay yerleştirmek için bir askeri okul açtı.

NOT: Batı tarzında eğitim veren ilk askeri okul.

- Avrupa'dan askeri uzmanlar getirdi.

DİKKAT: Humbaracı Ahmet Paşa'nın ıslahatları sayesinde 1736-1739 savaşlarında hem Rusya hem Avusturya'yı mağlup ederek Belgrad antlaşmasını imzaladı.

III. MUSTAFA DÖNEMİ ISLAHATLARI

- Bu dönemdeki İslahatlar sadrazam Koca Ragıp Paşa ve Baron d'Ot tarafından yönetildi.

Yapılan Başlıca İslahatlar

- Sürat topçuları ocağı kuruldu.
- Saray masrafları kısıtlanarak, ekonomi düzeltilmeye çalışıldı.
- Mühendishane-i Bahri Hümayun adıyla deniz subay okulu açıldı.
- Osmanlı donanması yenilendi.
- İç borçlanma (**esham**) ile hazinenin açıkları giderilmeye çalışıldı.

DİKKAT:

- ESHAM, pay ve gelir ortaklığı anlamına gelir.
- Devlet, artan nakit para ihtiyacını karşılamak için bu yöneteme

başvurmuştur.

- Bir çeşit iç borçlanma yöntemidir.
- Devlet, Esham denilen borç senetleri hazırlayarak iç piyasaya sürmüştür. (HAZİNE BONOLARI GİBİ)
- Esham uygulaması, KÂĞIT PARAYA geçişin ilk basamağı olarak kabul edilir.

NOT: Osmanlı-Rusya savaşı başlaması ile İslahatlar yarım kaldı.

I. ABDÜLHAMİT DÖNEMİ ISLAHATLARI

<https://tarhdersi.net/>

- Yeniçeri sayımı yapıldı.
- Topçular ve lağımçılar ocağı İslah edildi.
- Cülus bahşişine son verildi.
- Yeniçeriler ocağında disiplinsizlik giderilmeye çalışıldı.
- Tımar sistemi üzerinde düzenlemeler yapıldı.

III. SELİM DÖNEMİ ISLAHATLARI (NİZAM-I CEDİD)

NİZAM-I CEDİD

- III. Selim dönemine,
- Bu dönemde yapılan İslahatlara ve
- Bu dönemde kurulan Batılı tarzdaki yeni orduya verilen isimdir.

DİKKAT: Nizam-ı Cedid kelime anlamı olarak YENİ DÜZEN demektir. Tek başına bu bile Nizam-ı Cedid devrinin neden önemli olduğunu anlamamız açısından yeterlidir. Çünkü kurulduğu günden bu döneme kadar Osmanlı devlet yönetiminin temel ilkesi, NİZAM-I ALEM'dir. Âlemin düzeni anlamına gelen bu ilke; kurulmuş olan düzenin aynen devam etmesini sağlamak demektir. Demek ki eskiden Osmanlı Devleti Nizam-ı Âlem ile yönetilirken, şimdi düzenin değişmesi gerektiği kabul edilmiş oluyor. III. Selim tahta çıktığında devletin siyasi, askeri ve ekonomik dengeleri bozulmuş durumdaydı. Devleti içinde bulunduğu durumdan kurtarabilmek adına planlı ve programlı olarak İslahat hareketlerine girişti.

NOT: III. Selim, ıslahatları kalıcı hale getirmek için kişilere değil devlete mal etmeye çalışmıştır. Böylece yaptığı ıslahatların sürekliliğini hedeflemiştir.

NİZAM-I CEDİD DÖNEMİNDE YAPILANLAR

- Öncelikle devletin içinde bulunduğu durum ve sorunların çözümü için devlet adamlarından raporlar (ISLAHAT LAYİHALARI) istedi.

NOT: Bu raporların III. Selim için iki yönlü bir faydası olmuştur. Bu raporlar, Hem yapılması gereken ıslahatların neler olduğuna karar vermesini sağlamış, hem de devlet erkânının görüşlerini öğrenmiş ki yaptığı ıslahatlar sırasında hangilerine güvenebileceği ortaya çıksın.

Bir danışma meclisi (Meclis-i Meşveret) oluşturmuştur. Bu mecliste yapılması gereken ıslahatların tartışılmasını sağlamıştır.

- Gelen raporlardan ve Meşveret meclisinden çıkan sonuca göre Yeniçeri Ocağından artık devlete fayda gelmediği, bunun için yeni ve Batılı ordular gibi talim yapan, batılı ordular gibi giyinen, batılı ordular gibi savaşan bir ordu kurmaya karar verdi. Kurulan bu yeni ordunun adı **NİZAM-I CEDİD ordusu** oldu.
- Bu ordunun giderlerini karşılamak için **İRAD-I CEDİD** adında bir hazine ve bir vergi oluşturdu.

DİKKAT: Yeniçeriler, III. Selim'e karşı isyan ettiğinde (KABAKÇI MUSTAFA İSYANI) halkın onları desteklemesinin nedeni yeni koyulan bu vergi olmuştur.

- Nizam-ı Cedid Ordusunun eğitimi için Levent ve Selimiye kışları kuruldu.
- Yabancı dil eğitimine önem verildi.
- Birçok kitap Türkçeye tercüme edildi.
- Paranın değerini koruma konusunda bir takım tedbirler alındı.
- Vergi düzenlemeleri yaptı.
- Yerli malı kullanılması teşvik edildi.
- Avrupa devletlerinin başkentlerinde (Londra, Paris, Viyana, Berlin) daimi elçilikler açıldı. (İLK KEZ)

DİKKAT 1: III. Selim dönemi Osmanlı Devleti'nin DENGİ POLİTİKASI uygulamaya başladığı dönemdir. Denge politikası Avrupalı büyük devletlerin aralarındaki çıkar çatışmasından yararlanmaya çalışmak demektir. Bunu yapabilmek için eskiden olduğundan çok daha fazla diplomatik ilişki kurabilmek gerekir. III. Selim'in açtığı bu elçilikler bunu sağlayacaktır.

DİKKAT 2: Bu sayede III. Selim tarihimizde MODERN DİPLOMASİNİN kurucusu sayılabilir.

DİKKAT 3: Bu elçilikler sayesinde Avrupalı devletlerin daha yakından tanınması da sağlanmıştır.

- Vezirlerin sayısı ve görev süreleri yeniden belirlendi ve kadıların görev yerine gitmeleri sağlandı.
- Mühendishane-i berri hümayun (Kara Mühendis Okulu) adlı yeni bir askeri okul açıldı.
- Avrupa'dan yabancı uzmanlar getirilerek, lağımçı, topçu, humbaracı ocakları teknik sınıf olarak yeniden düzenlendi. (daha çok Fransa örnek alınmıştır.)
- Denizciliğe önem verildi, tersaneler onarılarak işler hale getirildi.
- Yeniçeri ocağını aşamalı olarak kaldırmak istedi.
- Musikiye önem verildi.
- Darü't Tıbatü'l Amire adlı devlet matbaası kuruldu.

DİKKAT 1: 3. Selim'in idari, askeri ve ekonomik alanda giriştiği bu köklü ıslahatlar devleti yüzde yüz dağılmaktan kurtaramadı. Fakat çağdaşlaşma yolunda atılan bu adımlar kendinden sonraki devlet yöneticilerine örnek oldu.

DİKKAT 2: Nizam-ı Cedid ordusu, Akka kalesi önlerinde Cezzar Ahmet Paşa komutasında Napolyon'u yenmeyi başarmıştır. Bu da yapılan ıslahatların ve kurulan yeni ordunun başarılı olduğunu gösterir.

KABAKÇI MUSTAFA İSYANI

- Nizam-ı Cedid ordusunun başarısı ve Nizam-ı Cedid ıslahatları, Yeniçerileri kendi ocaklarının kaldırılacağı konusunda endişelendirmiştir.
- Bu ordunun masraflarını karşılamak için getirilen yeni İRAD-İ CEDİD vergisi de zaten geçim sıkıntısı çeken halkın tepkisine neden olmuştur.
- Bu yüzden isyan eden yeniçeriler, halkın desteğini de alarak III. Selim'i tahttan indirmişler, yerine IV. Mustafa'yı geçirdiler.
- Nizam-ı Cedid ordusunu kapattılar. Nizam-ı Cedid yanlısı devlet adamlarını katlettiler.

KONU 4: 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLET YÖNETİMİNDEKİ DEĞİŞİMLER

A. MERKEZ TEŞKİLATINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER

1. BAB-I ALİ'NİN HÜKÜMET HALİNE GELMESİ

- Bab-ı Ali kavramı kelime anlamı olarak, Yüce makam, Yüksek makam anlamına gelmektedir.
- 18. Yüzyıl'a kadar bu kavram SADRAZAM'IN konağı için kullanılmıştır.
- 18. Yüzyıl'a gelindiğinde, Padişahların devlet yönetimine ilgisi iyice azaldığı için Divan-ı Hümayun toplantıları, Saray'da değil, Sadrazamın konağı olan Bab-ı Ali'de yapılmaya başlamıştır.
- Bildiğimiz gibi Osmanlı Devletinde Divan-ı Hümayun, Bakanlar kurulu, yani Hükümet olarak görev yapar.
- Böylece 18. yüzyılda Bab-ı Ali kavramı, HÜKÜMET anlamında kullanılmaya başlamıştır.

ÖRNEĞİN: İttihat ve Terakki'nin 1913'te gerçekleştirdiği Bab-ı Ali baskını, bir hükümet darbesidir.

2. REİSÜLKÜTTAP'IN ÖNEMİNİN ARTMASI

- Reisülküttap, 18. Yüzyıla kadar Divan-ı Hümayun üyesi değildir. Nişancının emrindeki katiplerin Reisidir.
- 18. yüzyılda diplomasinin önemi giderek artmıştır.

Şöyle ki;

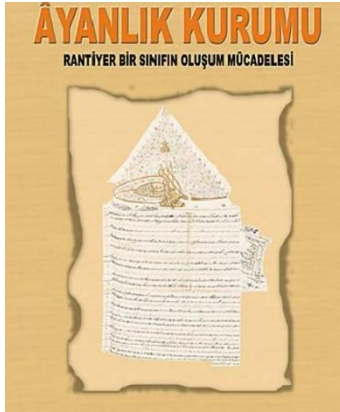
- Yüzyılın başında, Lale Devrinde ilk geçici elçiler gönderilirken;
- Yüzyılın sonunda Nizam-ı Cedid döneminde ilk sürekli elçilikler açılmıştır.
- Ayrıca 18. Yüzyılın sonunda devlet DENGİ POLİTİKASI uygulamaya başlayacaktır. (Bunun içinde diplomasi şart)

Sonuç olarak

- DİPLOMAT boşluğunu doldurabilecek en kalifiye gurup tercüme kalemlerinde görev yapan ve yabancı dil bilen kâtipler olmuştur.
- Bu kâtiplerin başı durumundaki REİSÜLKÜTTAP'IN önemi 18. Yüzyılda iyice artmıştır.
- REİSÜLKÜTTAP, bu yüzyılda **DIŞ İŞLERİ BAKANİ** durumuna yükselerek **DİVAN-I HÜMAYUN üyesi** haline gelmiştir.

B. TAŞRA TEŞKİLATINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER

- Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyıldan itibaren nakit paraya ihtiyacının arttığını, Ayrıca Tımar sisteminin bozulduğunu, bunun için kademeli olarak tımar sisteminden vazgeçerek yerine İLTİZAM sistemi uyguladığını daha önceki derslerimizde anlatmıştık.
- İltizam sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: [Celali İsyanları](#)

AYANLARIN DOĞUŞU

- 18. Yüzyılda devletin nakit para ihtiyacı artarak devam etti. Ayrıca İltizam Sisteminin çeşitli sıkıntıları ortaya çıkmıştı.
- Devlet hem nakit para ihtiyacını gidermek, hem de İltizam sisteminin sıkıntılarını ortadan kaldırmak için MALİKÂNE SİSTEMİ'NI uygulamaya başladı.

MALİKÂNE SİSTEMİ

- Belirli bir toprağın vergi toplama hakkının kişilere ömür boyu verildiği sistemdir.
- Bu sistemde devlet, hem ihaleyi kazanan kişiden muaccele denilen bir ihale bedeli alır. Hem de her yıl topladığı verginin belirli bir oranını alır.

YARARI:

- İltizam sistemindeki ki gibi toprağın Mültezimin elinden alınma olasılığı yoktur. Dolayısıyla Mültezimin verdiği parayı bir an önce çıkarabilmek için köylüyü ezmesine, daha çok vergi toplamasına da gerek yoktur. Aksine köylüyü memnun etmesi gerekir ki toprak boş kalmasın. Mültezim de vergilerini ömür boyu düzenli bir şekilde toplayabilsin.

ZARARI (AYANLIK YÜKSELİYOR)

- İltizam sistemi ile başlayan süreç Malikâne sistemi ile hızlanmıştır.
- Sürekli aynı toprakların vergi toplama hakkını aynı kişilerin elde etmesi (Malikâne sisteminde zaten Ömür boyu bu hakkı kazanıyorlar.)
- Taşrada giderek zenginleşen, zenginleştikçe güçlenen, güçleri ile devlet otoritesine rakip hale gelen, AYAN ya da EŞRAF adı verilen yerel güçlerin doğmasına neden olmuştur.

DİKKAT: Ayanların taşrada güçlenmesi Osmanlı Devleti'nin MERKEZİYETÇİ yönetim anlayışına ters bir durumdur.

- Ayan ya da Eşraf resmi devlet görevlisi değildir. Ancak 18. Yüzyılda o kadar güçlenirler ki devlet bazı konularda (Bölgelerinden vergi toplamak, asker toplamak gibi) onlardan yardım almak zorunda kalır.
- Bunun karşılığında ise onlara Mütesellimlik , Mutasarrıflık gibi unvanlar vererek resmiyet kazandırdı.

HAZIRLAYAN:
SERDAR BAYRAK
TARİH ÖĞRETMENİ
<https://tarihdersi.net/>